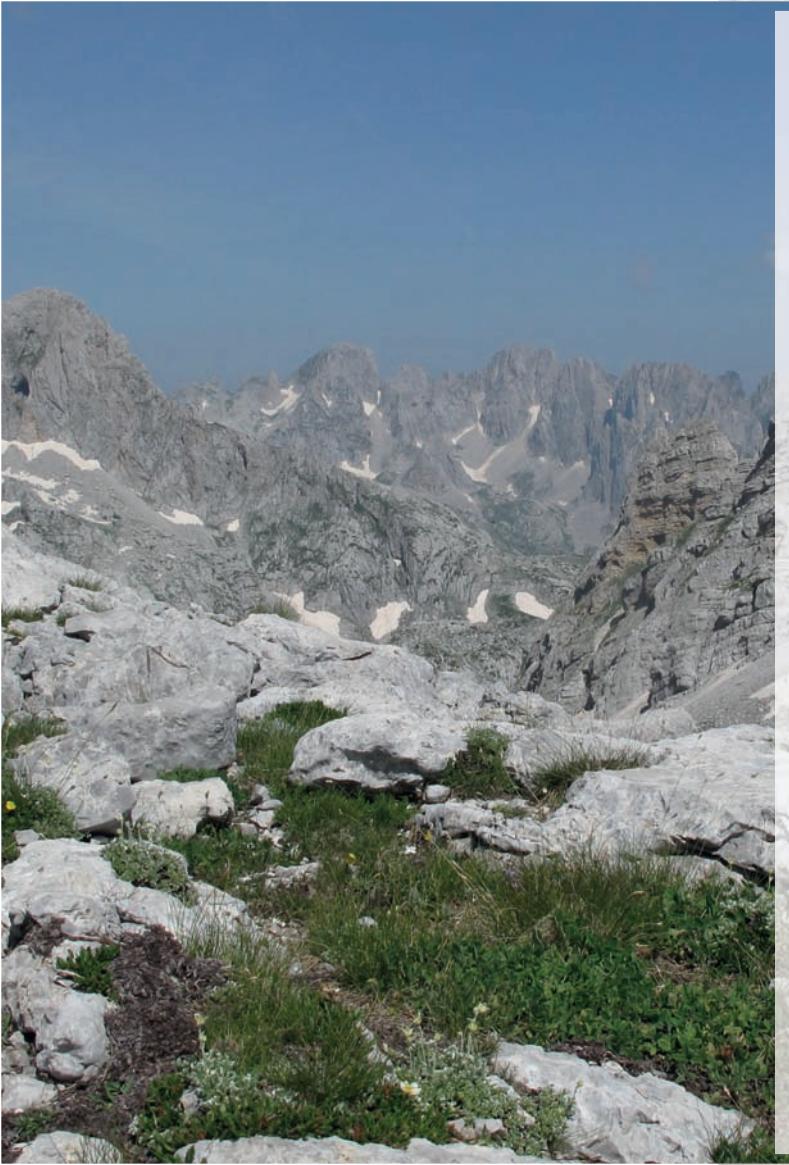

MONTE NEGRO

Prokletije | Bjeshkët e Nëmuna

priroda i turizam | natyra dhe turizmi | nature and tourism

Uvod

 Planinski vijenac Prokletije (alb. Bjeshket e Nemuna) prostire se teritorijom sjeverne Albanije, istočne Crne Gore i Kosova. Najviši vrh je Jezerski vrh (alb. Maja Jezercë) 2692m i ujedno predstavlja najviši vrh Dinarskog masiva, čiji su Prokletije sastavni dio. Za planinare, ovaj vrh je najpristupačniji sa padine koja pripada plavskoj opštini u Crnoj Gori.

U Albaniji, ova planina naziva se Alpe Sqiptare odnosno Albanski Alpi, dok se u Crnoj Gori naziva Prokletije (eng. Cursed mountains), najvjeroatnije zbog njene nepristupačnosti i divlje prirode. Planinski vijenac nastao je djelovanjem glečerske erozije koja je, posle Alpa, upravo ovdje ostavila najjače tragove djelovanja među planinama u Evropi. O tome svjedoče i desetak manjih glečerskih jezera koja se nalaze na ovom prostoru. Jedna je od oblasti sa najvećim nivoom padavina u Evropi na kojem se čak i ljeti snijeg zadržava u najvišim vrhovima. Ako se izuzmu gradovi koji pripadaju graničnom pojasu Prokletija (Plav, Gusinje, Bajram Curri), prostor je vrlo slabo naseljen sa svega nekoliko stotina stanovnika u razuđenim selima. Ekonomija lokalnog stanovništva se uglavnom zasniva na poljoprivredi i turizmu. Od 2009 god dio Prokletija koji pripada plavskoj opštini u Crnoj Gori, proglašen je teritorijom nacionalnog parka.

Crnogorski dio Prokletija prostire se na teritoriji opština Play, Andrijevica i Rožaje. Ovi planinski gradići povezani su magistralnim putem ukupne razdaljine od oko 70 km, a za javni prevoz koriste se autobusi, minibusi i taksici službe.

HYRJE

 Vargmalet Bjeshket e Nemuna (mne. Prokletije) shtrihen ne territorin e Shqiperise Veriore, pjesen lindore te Malit te Zi dhe Kosoves. Maja më e lartë është Maja e Jezercës 2692 m e cila njëherësh është edhe maja më e lartë e vargmaleve Dinarike, të cilat janë pjesë integrale e Bjeshkëve të Nemuna. Për alpinistët, kjo majë është më e qasshme nga shpati, i cili i përket komunës së Plavit në Mal të Zi.

Në Shqipëri, ky mal quhet Alpet Shqiptare apo Alpet e Shqipërisë, ndërsa në Mal të Zi quhet Prokletije (shq. Bjeshkët e Nemuna), mbasë për shkak të paarritshmërisë së vet dhe natyrës së egër. Vargmali u formua si pasojë e erozionit të akullnajave, i cili pas Alpeve, në mesin e maleve të Evropës pikërisht këtu ka lënë gjurmët më të thella të veprimit. Këtë e dëshmojnë edhe dhjetëra liqene të vogla glacirike të cilat gjenden në këtë rajon. Ky është një nga territoret me reshjet më të larta në Evropë, ku edhe gjatë verës majat më të larta janë të mbuluara me borë. Me përjashtim të qyteteve që i përkasin zonës Kufitare të Bjeshkëve të Nemuna (Plavë, Guci, Bajram Curri), rajoni është shumë pak i banuar, me vetëm disa qindra njerëz në fshatrat e shpërndara. Ekonomia e popullsisë lokale bazohet kryesisht në bujqësi dhe turizëm. Që nga viti 2009, pjesa e Bjeshkëve të Nemuna e cila i takon komunës së Plavës në Mal të Zi, është shpallur territor i parkut nacional.

Pjesa malaziase e Bjeshkëve të Nemuna shtrihet në territorin e komunave të Plavës, Andrijevicës dhe Rozhajes. Këto qyteza malore janë të lidhura me magjistralen e gjatë rrith 70 km dhe për transport publik përdoren autobusët, furgonat dhe shërbimi i takive.

INTRODUCTION

 The Prokletije mountain range (in Albanian Bjeshkët e Nemuna) occupies an area covering northern Albania, eastern Montenegro and Kosovo. The highest summit is Jezerski vrh (in Albanian Maja e Jezercës) at 2,692 metres and is also the highest point of the whole Dinaric massif, of which the Prokletije Mountains are an constituent part. This peak is most accessible to mountaineers from the slopes which fall within the Montenegrin municipality of Plav.

In Albania, this mountain range is called the Alpe Shqiptare (the Albanian Alps), while in Montenegro it is called Prokletije (or the Cursed Mountains), most probably because of its inaccessibility and rugged features. The mountain range was created by glaciation which left the most notable traces of this type of erosion among mountains in Europe, apart from the Alps, right here. About ten small glacial lakes in this region bear witness to this history. Some of them are to be found in the area with the highest level of precipitation in Europe where even during the summer snow remains on its highest peaks. Excluding the towns which belong to the border area of the Prokletije (Plav, Gusinje and Bajram Curri) the region is very sparsely populated with only a few hundred people living in scattered villages. The local economy is mainly based on farming and tourism. In 2009 the part of the Prokletije within the municipality of Plav was declared a national park.

The Montenegrin part of the Prokletije stretches across the municipalities of Plav, Andrijevica and Rožaje. These highland towns are connected by a main road which is about 70 km in length, and local transport is provided by buses, minibuses and taxis.

PLAV

Na obalama najvećeg od prokletijskih jezera - Plavskog jezera, smješten je grad Plav sa oko 13,500 hiljada stanovnika. Opština sačinjavaju i dva manja mjesna centra – Gusinje i Murino. Stara knjižnica, Redžepagića kula, Stara džamija i crkva Sv. Trojice samo su dio bogatog kulturnog nasledja Plava.

Në brigjet e liqenit më të madh të Bjeshkëve të Nemuna – Liqenit të Plavës, shtrihet qyteti i Plavës, me rreth 13,500 banorë dhe dy qendra më të vogla lokale – Guci dhe Murino. Libraria e vjetër, Kulla e Rexhepagiqit, Xhamia e Vjetër dhe Kisha e Shën Treshit (Sv. Trojice) janë vetëm një pjesë e trashigimisë kulturore të Plavës.

The town of Plav, with a population of 13 500, lies on the shores of the largest of Prokletije's lakes, Lake Plav. The municipality also contains two smaller local hubs, Gusinje and Murino. The Old Bookshop, Redžepagić Tower, the Old Mosque and Holy Trinity Church are only a part of Plav's rich cultural heritage.

PLAVSKO JEZERO | LIGEQENI I PLAVA | LAKE PLAV

 Plavsko jezero u ljetnjim mjesecima predstavlja popularno izletište i pruža mogućnosti rekreacije, prije svega za one koji vole plivanje, a takođe se na uređenom pristaništu mogu iznajmiti i čamci za vlasanje.

Iz jezera se izliva rijeka Lim duga gotovo 200km, čije su ljepote i bistre vode bogate ribom neodoljive za ribolovce. Za dozvolu i svu neophodnu pomoć dovoljno je kontaktirati lokalni ribolovni klub.

 Liqeni i Plavës gjatë muajve të verës është zonë atraktive për pushime dhe ofron mundësi për rekreacion, mbi të gjitha për ata të cilët duan notin. Poashtu, në portin e rregulluar mund të mirren me qira varka me rrrema.

Nga liqeni derdhet lumi Lim, i gjatë gati 200 km, bukuritë dhe ujrat e kthjellëta të pasura me peshq të së cilët janë joshëse për peshkatarët. Për leje të peshkimit dhe çdo ndihmë të nevojshme mjafton të kontaktoni klubin lokal të peshkimit.

 During the summer months Lake Plav is a popular picnic site and offers recreational facilities, especially for those who love swimming, but you can also rent rowing boats there.

The lake empties into the River Lim, nearly 200 km long, whose beautiful, clear waters abundant in fish are a must for anglers. For permits and any help needed, just contact the local anglers' association.

HRIDSKO JEZERO | LIGEQENI I HRIDIT | LAKE HRID

Na visini od 1970 mnv nalazi se Hridsko jezero, najvisočije među crnogorskim jezerima. Njegova mistična ljepota inspirisala je mnoge legende. Kažu da su jezero bogovi stvorili da se u njemu kupaju vile daleko od ljudskih očiju. Postoji tradicija da se žene kupaju u jezerskoj vodi i da u jezero bacaju nakit zbog vjerovanja da to donosi sreću u braku.

■ Në një lartësi prej 1970 mnv gjendet Liqeni i Hridit, liqeni më i lartë malazias. Bukuria e tij mistike ka inspiruar legjenda të shumta. Thuhet se liqenin e kanë krijuar perënditë me qëllim që zanat të lahen në të larg syve të njerëzve. Ekziston tradita që gratë të lahen dhe të hedhin stoli në ujrat e liqenit ngase besohet se kjo sjellë lumturi në martesë.

■ At an altitude of 1,970 metres above sea level lies Lake Hrid – the highest of Montenegro's lakes. Its mystical beauty has inspired many legends. They say that the gods created the lake for fairies to bathe in its waters, far from human eyes. There is a tradition of women bathing in the lake and casting their jewellery into its waters in the belief that it will bring good luck in marriage.

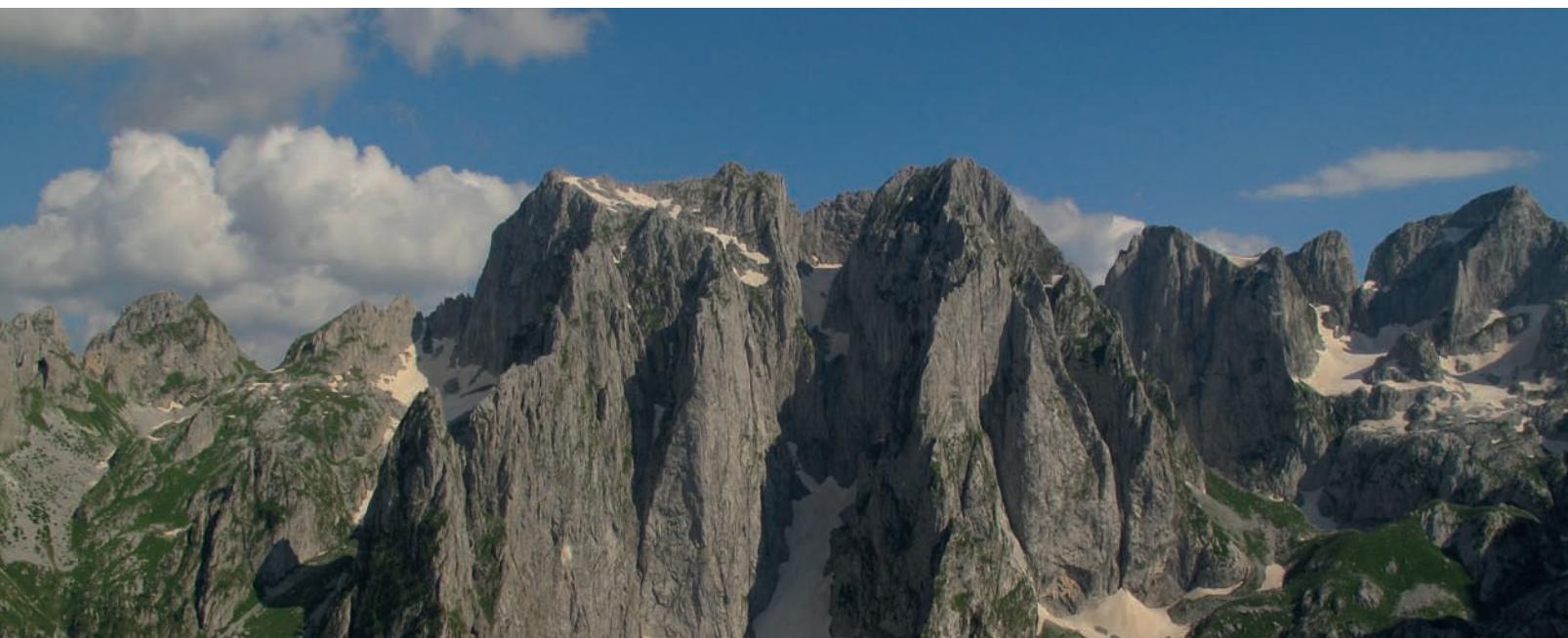
VISITORSKO JEZERO | LIGEQENI I VISITORIT | LAKE VISITOR

 Usred guste četinarske šume koja se ogleda u mirnoj vodi, nalazi se Visitorsko jezero. Poznata je legenda o nastanku plovećeg ostrva, koje je po predanju izraslo iz splava na kojem su čobani noću sklanjali stoku. Do jezera je od Plava potrebno pješačiti oko 2,5 sata.

 Në mes të pyllit halor i cili pasqyrohet në ujrat e qeta, gjendet Liqeni i Visitorit. Është e njohur legjenda mbi ujdheshën lundruese, e cila është krijuar nga trapi në të cilin barinjtë kanë strehuar kafshët gjatë natës. Prej Plavës deri te Liqeni duhet të ecet rreth 2,5 h.

 In the midst of a dense pine forest, which is mirrored in the still waters, lies Lake Visitor. There is a well-known legend about the origin of the floating island, which according to tradition grew out of rafts on which cattle herders kept their herds at night. It takes about two-and-a-half hours by foot to get to the lake from Plav.

KARANFIL | KARANFILI | KARANFIL

 Karanfil je troglavi vrh koji pripada crnogorskom dijelu Prokletija, i predstavlja prirodni zid između dolina Grebaje i Ropojane nad kojima dominira sa svojih 800 metara visine. Sačinjavaju ga Sjeverni Vrh (2460 m), Veliki Vrh (2490 m) i Južni Vrh (2441 m).

 Karanfili tri -majësh i takon pjesës malaziase të Bjeshkëve të Nemuna dhe paraqet një mur natyror ndërmjet luginave Grebaje dhe Ropojane, mbi të cilat qëndron me 800 metrat e veta. Përbëhet nga Maja e Veriut (Sjeverni Vrh 2460 m), Maja e Madhe (Veliki Vrh 2490 m) dhe Maja Juhore (Južni Vrh 2441 m).

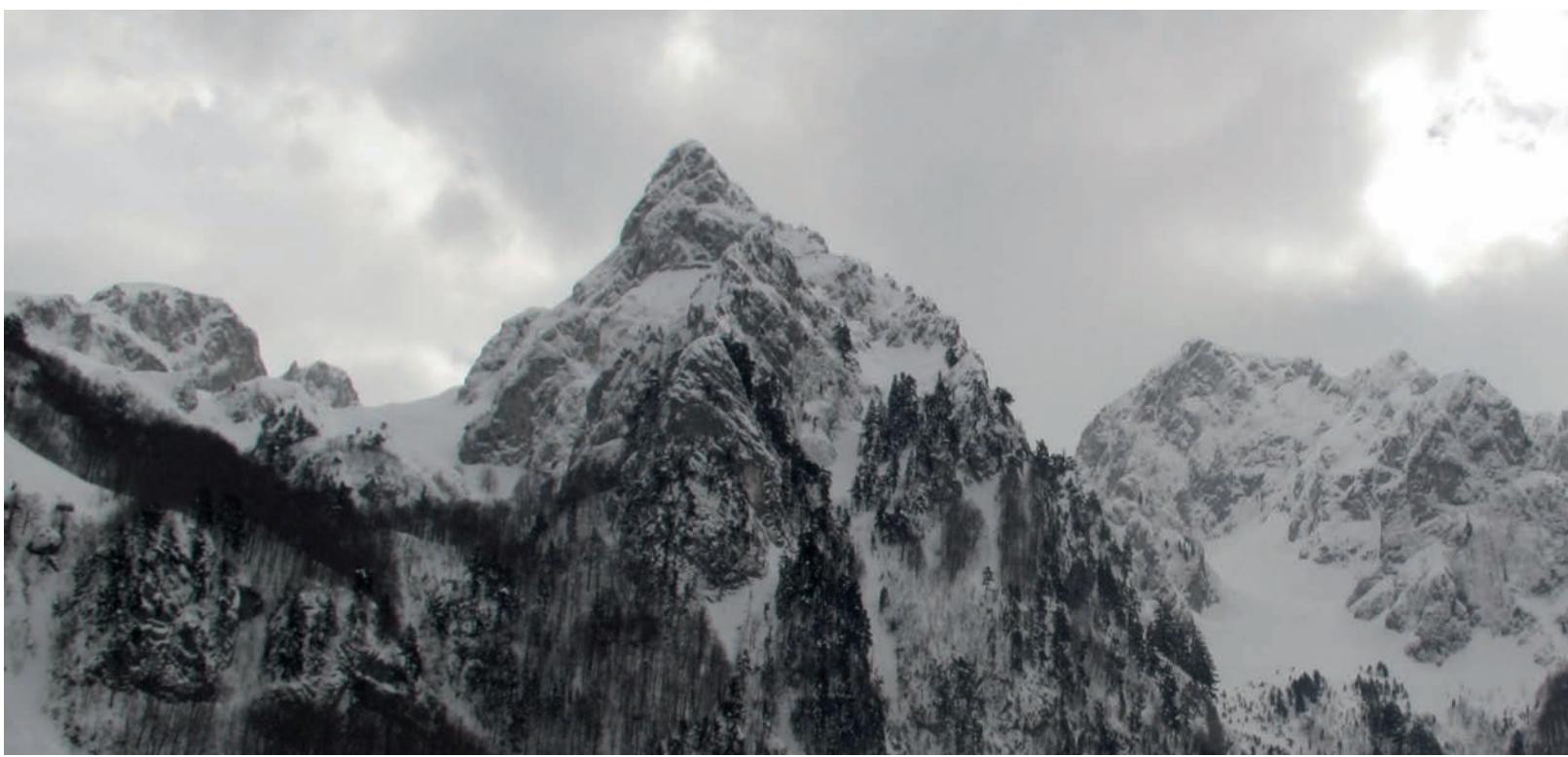
 Karanfil is a three-peak mountain which falls within the Montenegrin part of Prokletije and forms a natural wall between the Grebaje and Ropojane valleys, towering 800 metres above them. These peaks are called Sjeverni Vrh (Northern Peak) at 2 460m, Veliki Vrh (Great Peak) at 2 490m and Južni Vrh (Southern Peak) at 2 441m.

OČNJAK | DHËMBI I QENIT | OČNJAK

 Očnjak (eng canine) se ne ubraja u najviše, ali sigurno spada u najatraktivnije vrhove Prokletija. Sam oblik govori o tome kako je dobio naziv, a za planinare predstavlja najteži uspon sa crnogorske strane masiva.

 Dhëmbi i qenit (Očnjak) nuk bën pjesë në majat më të larta, por pa dyshim hyn në pjesët më atraktive të majave të Bjeshtëve të Nemuna. Vet forma e saj tregon se si e ka fituar emrin, ndërsa për alpinistët paraqet ngjitjen më të vështirë në anën maliase të vargmalit.

 Očnjak (Canine) is not counted among the highest, but certainly must be among the most attractive peaks of Prokletije. The shape itself talks most clearly about how it got its name, and this represents the most challenging ascent for mountaineers from the Montenegrin side of the massif.

TROJAN | TRESHI | TROJAN

 Masiv Trojan, dobio je naziv po tome što ga čini trojstvo vrhova i predstavlja mjesto sa kojeg se pruža najljepši pogled na crnogorske Prokletije.

U Plavu postoje tri aktivna planinarska kluba čiji će vas iskusni i obučeni planinski vodiči sa zadovoljstvom upoznati sa ljepotama ovog kraja bilo da se bavite aktivnim planinarenjem ili samo volite šetnju na čistom vazduhu. Oni vam takođe mogu obezbijediti i smještaj u planinarskim domovima i planinskim kućicama. Na raspolaganju je mnoštvo uređenih pješačkih staza, kao i pet terena za free climbing.

Polazna tačka za planinarske pohode Prokletijama je dolina Grebaje u kojoj se nalaze dva planinarska doma.

 Masivi Treshi (Trojan), ka marrë këtë emër për shkak se përbëhet prej tri majeve dhe është vendi ku pamja e Bjeshkëve të Nemuna malaziase është më mbresëlënëse.

Në Plav ekzistojnë tre klube alpiniste atraktive. Ciceronët me përvjoe dhe të trajnuar me kënaqësi do t'ju njojin me bukuritë e këtij ambienti, pa dallim a merreni aktivisht me alpinizëm apo vetëm shijoni shetitjet në ajër të pastër. Ata gjithashtu mund t'ju sigurojnë edhe strehim nëpër strehimoret dhe shtëpizat malore. Në dispozicion janë shumë shtigje këmbësorësh, si dhe pesë terrene për free climbing.

Pikënisja në ekspedita të alpinizmit nëpër Bjeshkët e Nemuna është lugina e Grebajes në të cilën ka dy shtëpiza malore.

 The massif of Trojan gets its name from the local word for “ threesome” because of its three peaks and is the place which offers the most beautiful view over the Montenegrin Prokletije range.

In Plav there are three active mountaineering associations whose experienced and well-trained guides will gladly introduce you to the beauty of this area whether you are actively involved in mountaineering or you just love walking in the clear mountain air. They can also arrange accommodation for you in mountaineers’ hostels or mountain huts. There are a multitude of maintained hiking trails available, as well as areas for free climbing.

The starting point for mountaineering ventures into Prokletije is the Grebaje Valley where there are two mountaineers’ hostels.

DOLINA GREBAJE | LUGINA E GREBAJES | GREBAJE VALLEY

Na oko 7 km od Gusinja, nalazi se Dolina Grebaje koja u ljetnjim mjesecima prosto vrvi od života. Pravo bogatstvo flore i faune, kao i veličanstven pogled na Prokletije prava su meta izletnika i turista.

Në rreth 7 km prej Gucisë, gjendet lugina e Grebajes e cila gjatë muajve të verës është përplot gjallëri. Pasuria me florë e faunë, si dhe pamja magjepse në Bjeshkët e Nemuna janë arsyja që tërheqin vizitorët dhe turistët.

The Grebaje Valley is situated about 7 km from Gusinje, and it is full of life during the summer months. The real richness of flora and fauna, as well as fantastic views of Prokletije are a real draw for tourists and hikers.

DOLINA ROPOJANA | LUGINA E ROPOJANES | ROPOJANA VALLEY

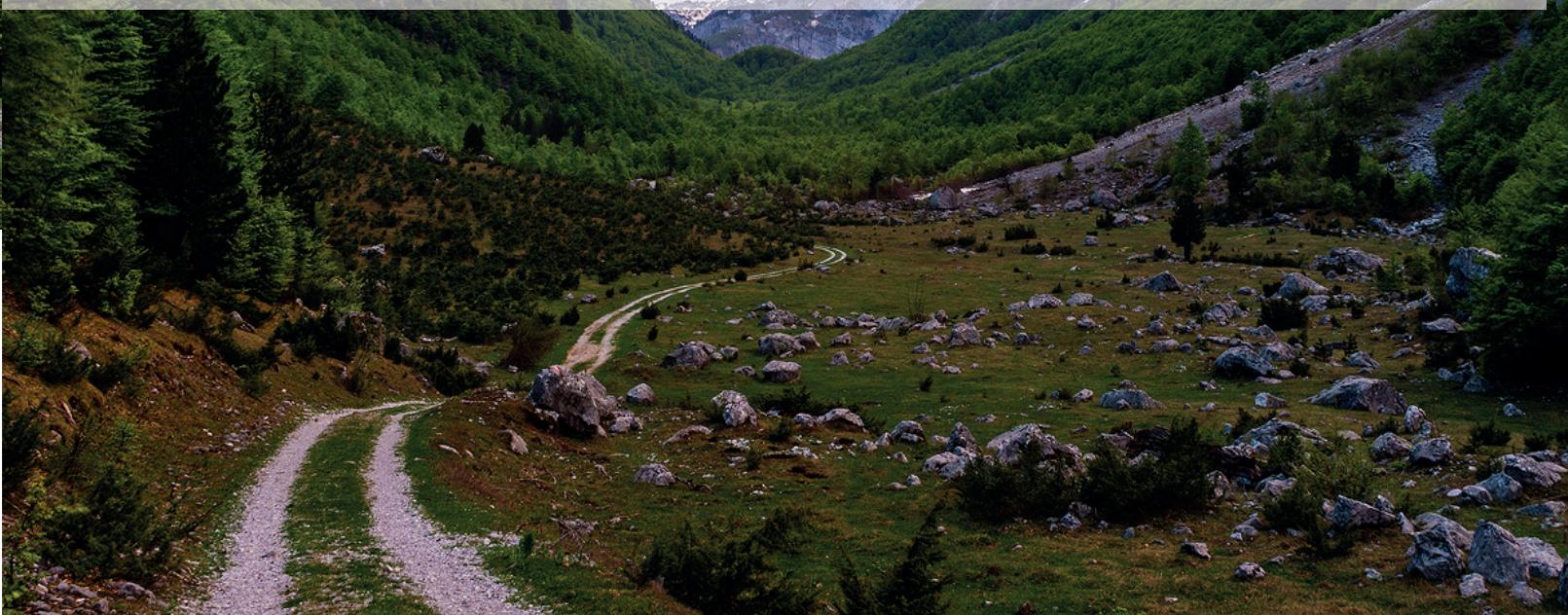
Na samoj granici sa Albanijom, nalazi se dolina Ropojane, jedna od najljepših na Prokletijama odakle kreće planinarska staza prema najvišem vrhu prokletija Maja Jezerce.

Naročito interesovanje turista privlače kraški izvori Oko skakavice, Ali-pašini izvori i vodopad Grlja koji u ljetnjim mjesecima predstavljaju pravo osvježenje.

Mu në kufi me Shqipërinë shtrihet lugina e Ropojanes, një nga luginat më të bukura të Bjeshkëve të Nemuna, prej ku fillon shtegu alpinist drejt majës më të lartë të Bjeshkëve të Nemuna, Maja Jezerce.

Në veçanti interesimin e turistëve e tërheqin krojet karstike Oko skakavice, Burimet e Ali pashës dhe ujëvara Grlja, të cilat janë një freski e vërtetë gjatë muajve verore.

The Ropojana Valley is situated on the border with Albania, and it is one of the most beautiful valleys in Prokletije. This is where the hiking path to the highest peak of Prokletije, Maja e Jezercës starts from. The karst springs of Oko Skakavice, Ali Pasha's Springs and Grlja Falls particularly attract the attention of tourists, and they provide real refreshment during the summer months.

ANDRIJEVICA

 Andrijevica je gradić na obali rijeke Lim okružen sa tri strane planinskim vijencima Prokletija, Komova i Bjelasice. Prvi pomeni o osnivanju grada potiču iz 12 vijeka, a najznačajnije kulturne znamenitosti su crkva svetog Arhanđela Mihaila i spomen park Knjaževac u kome se nalaze značajni istorijski spomenici.

 Andrijevica ёshtë qytezë në brigjet e lumit Lim i rrrethuar nga të trija anët me vargmalet e Bjeshkëve të Nemuna, Komovës dhe Bjellasicës. Shënimet e para mbi themelin e qytetit ekzistojnë që nga shekulli i 12. Monumentet më të rëndësishme kulturore janë kisha e Shën Arangjelit Mihailo dhe parku memorial Knjazhevac në të cilin gjenden shumë monumente historike.

 Andrijevica is a town on the banks of the River Lim and is surrounded on three sides by the mountain ranges of Prokletije, Komovi and Bjelasica. The first mentions of the founding of the town date from the 12th century, and the most important cultural sights are the Church of the Archangel Michael and Knjazevac Memorial Park- a place with many significant historical monuments.

Na ovom prostoru nalazi se pet rječnih tokova koji predstavljaju pritoke Limu, čije su bistre planinske vode prepune života. Razumljivo je da ove rijeke okupiraju interesovanje ribolovaca iz cijelog regiona kojima dobrodošlicu pružaju ribolovni klubovi iz Andrijevice i Plava.

Në këtë rajon gjenden pesë rrjedha lumenj të cilat janë degë të lumit Lim. Uji i kthjellët, malor i tyre është përplot jetë. Kuptohet se këta lumenj nxisin interesimin e peshkatarëve të të gjithë rajonit, dhe të gjithë atyre mirëseardhje ju ofrojnë klubet e peshkatarëve nga Andrijevica dhe Plava.

There are five tributaries flowing into the River Lim, with clean mountain water full of life. It is only understandable that these rivers are an attraction for anglers from throughout the region and who are welcomed by anglers' associations in Andrijevica and Plav.

Andrijevica predstavlja odličnu početnu tačku za pješačke i biciklističke ture prema bilo kojoj od okolnih planina, a uvjek se može računati na pomoć lokalnog planinarskog kluba. Gosti mogu birati između smještaja u gradu ili u nekom od okolnih eko-katuna. Za poznavaoce bilja, planinske padine prava su riznica ljekovitih trava, šumskog voća i rijetkih vrsta bilja.

Andrijevica eshtë pikenisja ideale për turat hiking dhe biçikletizëm drejt cilidh nga malet përreth. Gjithmonë mund të mbështetenë në ndihmën e klubeve alpiniste lokale. Mysafirët mund të zgjedhin strehim në qytet apo në ndonjë nga ekokatunet përreth. Për njohësit e bimëve, shpatet e maleve janë thesar i bimëve mjekuese, pemëve malore dhe llojeve të rralla të bimëve.

Andrijevica is an excellent starting point for walking and biking tours to any of the surrounding mountains, and you can always count on the support of a local mountaineering club. Guests can choose between accommodation in the town and any of surrounding traditional-style cottages – katuns. For those interested in botany, the mountain slopes are a real treasure-house of medicinal herbs, forest fruits and rare plant species.

ROŽAJE

 U podnožju planinskog vrha Hajla, na krajnjem sjeveroistoku Crne Gore, smješten je grad Rožaje u dolini koju presijeca rijeka Ibar. Bogata i gusta šuma oduševljava putnike koji do Rožaja mogu doći iz pravca Berana, Novog Pazara ili Peći. Grad ima oko 23 hiljade stanovnika koji se uglavnom bave stočarstvom, poljoprivredom i drvo-preradom. O dugoj istoriji grada govore mnogi kulturni i arheološki spomenici od kojih su najpoznatiji Kurtagića džamija, crkva Svetе Ružice i ostaci ilirske naseobne na brdu Brezovica.

 Në rrëzë të malit Hajla, në verilindjen e Malit të Zi, në luginën të cilën e ndan Lumi Ibër, shtrihet qyteti i Rozhajes. Pylli i pasur dhe i dendur mahnit udhëtarët të cilët në Rozhaje mund të vinë nga drejtimi i Beranes, Novi Pazarit apo Pejës. Qyteti ka rreth 23 mijë banorë të cilët kryesisht mirren me blegtori, bujqësi dhe me përpunimin e drurit. Mbi historinë e gjatë të qytetit dëshmojnë shumë monumente kulturore dhe arkeologjike prej të cilave më të njohurat janë Xhamia e Kurtagiqëve, kisha e Shën Ruzhicës dhe gërmadhat e vendbanimit ilir në kodrinën e Brezovicës.

 The town of Rozaje is situated at the foot of the peak Hajla, in the extreme north-east of Montenegro, in the valley cut by the River Ibar. Travellers enjoy the rich, dense forest, and they can get to Rozaje from Berane, Novi Pazar or Pec. There are about 23,000 inhabitants there, who mainly make their living from keeping cattle, agriculture or wood processing. Many cultural and archaeological monuments, such as the Kurtagica Mosque, the Church of St. Ruzica and the remains of an Illyrian settlement on Brezovica Hill, tell of the long history of the town.

HAJLA | HAJLA | HAJLA

 Hajla je planinski masiv ukupne dužine od preko 10 km na sjeveroistoku Prokletija. Sačinjava ga više vrhova koji nadmašuju visinu od 2000 m među kojima dominira planinski vrh Hajla sa svojih 2403m. Sjeverna padina prekrivena je šumom i predstavlja najzanimljiviji potencijal za penjanje u dužini od gotovo 2 km. Usled specifične klime i geološkog sastava, masiv Hajle naročito je bogato nalazište endemskih i reliktnih vrsta flore medju kojima je i snježni runolist – simbol planinara. Šume Hajle takođe se odlikuju i izuzetnim bogatstvom divljači.

Najbolja polazna tačka za planinare je Bandžov katun, udaljen oko 9 km od Rožaja do kog se u ljetnjim mjesecima stiže putničkim autom a postoji i objeležena pješačka staza. To je idealno mjesto za kampovanje na kojem je smješten i planinarski dom.

 Hajla ёштë varg malor me një gjatësi mbi 10 km në verilindje të Bjeshkëve të Nemuna. Ajo përbëhet nga disa maja të cilat e tejkalojnë lartësinë prej 2000 m, në mesin e të cilave veçohet maja Hajla me lartësi prej 2403m. Shpati verior ёштë i mbuluar me pyll dhe paraqet potencijalin kryesor për alpinizëm në gjatësi prej afro 2 km. Falë klimës specifike dhe përbajtjes gjeologjike, vargmalet Hajle janë të pasura me lloje endemike dhe relike të florës, në mesin e të cilave ёштë edhe edelweissi (*Leontopodium alpinum*)-simbol i alpinistëve. Pyjet e Hajles gjithashtu janë të pasura me kafshë të egra.

Pikenisja më e përshtatshme për alpinistët ёштë katuni i Bandxhovit, rrëth 9 km larg Rozhajes, deri te i cili gjatë muajve të verës shkohet me automobil, por gjithashtu ekziston edhe shtegu i shënuar. Ky vend, ku gjendet edhe shtëpia malore, ёштë ideal për kamping.

 Hajla is a mountain massif of more than 10 km in length in the north-east part of Prokletije. It consists of many peaks which are higher than 2000 metres, and mountain peak of Hajla at 2,403 m dominates the rest of them. Its northern slopes are covered with forest and they represent the most interesting potential for climbing along its two-kilometre length. Due to the particular climate and geological composition, the Hajla massif is especially rich in endemic and relict species of flora among which is also edelweiss – an emblem of mountaineers. The forests of Hajla are also rich in wild animals.

The best starting point for mountaineers is Bandzov katun (a shepherd's settlement), 9 km from Rozaje, which can be reached by car in summer and there is also a marked footpath. It is an ideal place for camping. There is also a mountain hostel situated there.

AHMICA | AHMICES | AHMICA

 Visinom i ljetepotom ističe se vrh Ahmica (2272m) koji ovdašnji planinari nazivaju rozajski Materhorn zbog njegovog špicastog izgleda.

Mokra Gora, Beleg, Štendim, Turjak samo su neki od vrhova masiva Hajla koji privlače planinare, izletnike i ljubitelje prirode. U Rožajama postoje planinarski klubovi čiji iskusni članovi i vodiči sa ponosom predstavljaju ljetepot Hajle svojim gostima, a takođe se mogu pobrinuti i za njihov smještaj i pružiti im sve neophodne informacije. Osim pješačkih, na ovom prostoru postoje i nekoliko vrlo kvalitetnih biciklističkih staza od kojih su dvije nacionalne, a biciklistički klub u gradu je najbolja adresa za sve zainteresovane.

 Me lartësinë dhe bukurinë e saj dallohet maja e Ahmices (2272m) të cilën alpinistët vendas për shkak të pamjes së saj prej briri e quajnë Materhorn. Mokra Gora, Beleg, Štendim, Turjak janë vetëm disa nga majat e vargmaleve Hajla, të cilat tërheqin alpinistët, vizitorët dhe adhuruesit e natyrës. Në Rozhaje egzistonjë klube alpiniste me anëtarë dhe ciceronë me përvojë të cilët me krenari ua tregojnë mysafirëve bukuritë e Hajleve, por gjithashtu mund të kujdesen edhe për strehimin e tyre dhe përdhënien e informatave thelbësore.

Përpos shtigjeve këmbësorike, në këto hapësira ekzistonjë edhe disa shtigje kualitative për bicikleta, prej të cilave dy janë nacionale, ndërsa klub i bicikletistëve është adresa më e mirë për të gjithë të interesuarit.

 The peak of Ahmica (2,272m) stands out courtesy of its height and beauty, and local mountaineers call it Rozaje's Matterhorn due to its pointy appearance.

Mokra Gora, Beleg, Stendim and Turjak are just some of many peaks in the Hajla range which attract mountaineers, holidaymakers and nature lovers. There are hiking clubs in Rozaje whose experienced members and guides proudly represent Hajla beauty to the guests, and can also take care of their accommodation and provide all necessary information.

Besides footpaths, there are also several very good biking trails in this area, two of which are part of the national network of bike trails, and the biking club in the town is the best address for all people interested in this.

JEZERO RUJIŠTE | LICEQENI RUJISHTE | LAKE RUJISTE

 Jezero Rujiste leži u potpuno netaknutoj prirodi. Ljudi iz ovih krajeva kažu da se voda iz jezera slobodno može piti, a na travnatoj obali uživati kao na najčistijem tepihu. Poseban je kuriozitet prisustvo daždevnjaka u vodi, što je indikator ekološki čiste sredine.

 Liqeni Rujishte ndodhet në mes të një natyre totalisht të paprekur. Njerëzit e këtyre viseve thonë se uji i liqenit mund të pihet lirisht, kurse në bregun e gjelbërt mund të shtriheni si mbi qilimin më të pastër. Kuriozitet i veçantë është prania e salamanders, e cila është tregues i një ambienti të pastër ekologjik.

 Lake Rujiste is situated in completely untouched nature. People from this region say that the water from the lake can be drunk, and on the grassy shores you can enjoy yourself as if you were on the cleanest rug. A particular curiosity is presence of salamanders in the water which indicates an ecologically clean environment.

KUHINJA | GATIMET | CUISINE

 KAČAMAK – kašasto, jako jelo koje se sprema od pšeničnog, helj dovognog, ječmenog ili kukuruznog brašna i služi se sa sirom i kisjelim mlijekom.

CIVARA - Uz ovo jelo obično se služi bijeli kuvani krompir i kisjelo mlijeko.

POPARA – miješanjem komada hljeba sa mlijekom uljem i sirom dobija se interesantno i jeftino jelo duboko ukorijenjeno u crnogorsku ishranu.

PITE - Vrlo popularna i hranljiva jela, pomalo se razlikuju od zapadnoevropske varijante ovog jela. Crnogorske domaćice danas spremaju više vrsta pita:

- Zeljanica – ukusna i lagana, od zelja i drugog povrća
- Sirnica – bogata punjenjem od šira i jajeta
- Krompiruša – od krompira i luka

KUKURUZA

- Kukuruzni hljeb
- Proja
- Tradicionalni hljeb izradjen od mjesavine kukuruznog i pšeničnog brašna

JARDUM

Specijalno spremljeno ovčje mlijeko.

PRIGANICE

Vrsta tradicionalnih krofni.

 KAÇAMAKU – měmělígë me miell gruri, hejldi, elbi apo misri që servohet me djath dhe kos.

CIVARA - Me këtë pjatë zakonisht shërbehen patatet e bardha të ziera dhe kosi.

POPARA – me përzierjen e copave të bukës me qumëshit, vaj dhe djath fitohet një pjatë interesa nte dhe e lirë e rrënjosur në kuzhinë malaziane.

PITET - Ushqime shumë popullore dhe të ushqyeshme, dallohen pak nga variantet perëndimore të kësaj pjate. Amviset malaziase sot përgatisin disa lloje të piteve:

LAKROR – e shishjme dhe e lehtë, me lakër dhe perime tjera

- Pite me djath – pasur e mbushur me djath dhe vezë
- Pite me patate – prej patatesh dhe qepëve

MISRI

- Bukë misri
- Proja
- Bukë tradicionale e gatuar me përzierjen e miellit të misrit dhe grurit

JARDUM

Qumëshit deleje i përgatitur në mënyrë speciale.

PRIGANICA

Lloj i petullave tradicionale.

 KAČAMAK – a stodgy, sustaining, strong food, prepared from wheat, buckwheat, barley or corn flour and served with cheese and soured milk.

CIVARA –boiled white potatoes and soured milk are usually served with this meal.

POPARA (Panada) –,this interesting and cheap meal is made by stirring slices of bread with milk, oil and cheese and it is an integral part of Montenegrin nutrition.

PIES - These are very popular and nutritious dishes, rather different from west European pies. Montenegrin housewives nowadays make several types of pies:

- Zeljanica – tasty and light, made from greens and other vegetables
- Sirnica – with a rich filling made of cheese and eggs
- Krompiruša – made with potatoes and onions

KUKURUZA

- Corn bread
- Proja
- A traditional type of bread made from a mixture of corn and wheat flour

JARDUM

Specially prepared sheep's milk.

PRIGANICE

A traditional type of doughnut.

TURISTIČKE MANIFESTACIJE | NGJARJET TURISTIKE | TOURIST EVENTS

PLAV

PROKLETIJE BEZ GRANICA (projekat planinarsko – sportskog kluba „HRID“)

Zimski planinarski pohod na „Maja jezerce“ – Albanija (drugi vikend marta)
Planinarski pohod na „Tromeđu“ – Kosovo (drugi vikend juna)
Planinarski pohod na „Kolate“ – Crna Gora (drugi vikend septembra)

DANI BEHARA – Mis behara (Plav, drugi vikend u maju)

OMAHA (Gusinje, 5. i 6. maj)

LIMSKA REGATA (rafting gumenim čamcima) - zadnji petak i vikend u maju
Trasa: PLAV-ANDRIJEVICA-BERANE-BIJELO POLJE-PRIJEPOLJE

Prva etapa (petak): Plav-Andrijevica-Berane

Druga etapa (subota): Berane-Bijelo Polje
Treća etapa (nedjelja): Bijelo Polje-Prijepolje

MEĐUNARODNA STUDENTSKA LIKO-VNA KOLONIJA
(Plav, druga polovina juna, u eko-planinarskom naselju „HRID“)

GUSINJSKO LJETO (Gusinje, jul-avgust)

Kultурно-umjetnički program
Izložbe slika i književne večeri
Mušički program (koncerti)
Sportski program
(turirir u fudbalu, skokovi sa mosta na Grnčaru, biciklistička trka, maraton...)

TRADICIONALNI IZLET NA HRIDSkom JEZERU (Plav, 12. jul)

ZAVIČAJNI SUSRETI NA ALIPASINIM IZVORIMA (Gusinje, 13. jul, 2 avgust)

DAN DIJASPORE (Gusinje - Grebaje, 31.jul)

DAN MEDA (Plav, druga polovina jula)

TRADICIONALNI SUSRETI U VUSANJU (1.avgust)

„DANI BOROVNICE“ (Plav, zadnji vikend jula – avgust, trajanje 10 dana)

Aktivnosti tokom desetodnevne manifestacije:

Svečani defile beračica i otvaranje manifestacije

Berba borovnica na Hridu i izlet na Lijepoj luci

djecijski maskenbal

-Rafting niz Ljuču, prelivavanje Plavskog jezera

Izložbe slika, fotografija,
književne i pjesničke večeri,
pozorišne predstave,
koncerti,
turnir u fudbalu i košarci,
šahovski turnir
degustacija proizvoda od borovnice

LIKOVNA KOLONIJA „PLAVSKO JEZERO“
– (Plav, kraj avgusta/septembar)

PLAVSKI KNJIŽEVNI SUSRETI – Plav, septembar

ROŽAJE

Dani gljiva i ljekovitog bilja – 28, 29, 30 i 31 jul. (manifestacija se održava na gradskom trgu)

Biciklistička trka – 30 septembra (održava se na teritoriji opštine Rožaje, kružna trka koja kreće iz Donjeg Bukelja -selo u opštini Rožaje)

Memorijal Čako Mavrić – prva polovina januara (održava se drugog vikenda u januaru, u znak sjećanja na Čaka Mavrića planinara koji je poginuo na Hajli, planari se penju na vrh Hajle)

Zlatna Pahulja – festival dječje pjesme, održava se u prvoj polovini marta.

ANDRIJEVICA

Smotra folklore u Kraljima – kulturno-umjetnička manifestacija koja se održava u selu Kralje svake godine zadnje subote u Julu.

Andrijevički dani kulture – koji se sastoje iz slikarske izložbe, književne večeri, pozorišnih prestava, i sportskih takmičenja, a održavaju se svake godine od 16.07 do 20.07.

Planinarski međunarodni susret memorial KOMA - Održava se drugog vikenda u Avgustu na Štavnoj

PLAV

BJESHKËT E NEMUNA PA KUPI (projekt i klubit alpinist - sportiv „HRID“)

Ekspedita alpiniste dimërore në „Maja jezerce“ – Shqipëri (vikendi i dytë i marsit)
Ekspedita alpiniste në „Tromedjë“ – Kosovë (vikendi i dytë në qershor)
Ekspedita alpiniste në „Kolate“ – Mali i Zi (vikendi i dytë në shtator)

DITËT E BEHARIT – Mis behari (Plav, vikendi i dytë në maj)

OMAHA (Guci, 5.dhe 6. maj)

REGATA E LIMIT(rafting me gomone) - e premtja e fundit dhe vikendi në maj
Relacioni: PLAV-ANDRIJEVICA-BERANE-BIJELO POLJE-PRIJEPOLJE

Etapë e parë (e premtë): Plav-Andrijevica-Berane
Etapë e dytë (e shtunë): Berane-Bijelo Polje
Etapë e tretë: (diel) Bijelo Polje-Prijepolje

KOLONIA E ARTIT NDËRKOMBËTAR E STUDENTËVE (Plav, gjysma e dytë e qershorit, në eko-fshat malor „HRID“)

VERA E GUCISË (Guci, korki-gusht)

Program kulturo-artistik Eksposítë e pikturave dhe mbërëmje letrare Program muzikor (koncerte)

Program sportiv (turinir në futboll, kercime nga ura në Grnçarë, gara biciçketistike, maraton...)

PIKNIK TRADICIONAL NË LIQENIN E HRIDIT (Plav, 12. korrik)

TAKIME ATDHETARE NË BURIMET E ALIPASHËS (Guci, 13. Korrik, 2 gusht)

DITA E DIASPORËS (Guci - Grebaje, 31.korrik)

DITA E MJALTIT (Plav, gjysma e dytë e korrikut)

TAKIMET TRADICIONALE NË VUSANJE (1.gusht)

„DITËT E BORONICËS“ (Plav, vikendi i fundit korrik – gusht, kohëzgjatja 10 ditë)

Aktivitetet gjatë manifesteve dhjetëditore:

Paradë solemne e mbledhësve dhe hapja e manifestimeve Mbledhja e boroniceve në Hridu dhe piknik në portin Lijepai

Maskenballi i fëmijëve

-Rafting nëpër Ljuçë, kalim nëpër lïjenin e Plavit

Eksposítë e pikturash, fotografishë,

Mbrëmje letrare dhe poetike, Shfaqje teatrale,

Koncerte, turnir në futboll dhe basket-boll,

turnir i shahut degustimi i prodhimeve nga boronica

KOLONIA E ARTIT „PLAVSKO JEZERO“ – (Plav, fundi i gushtit/shtatorit)

TAKIMET LETRARE TË PLAVËS – Plav, shtator

ROZHAJE

Ditët e kërpudhave dhe bimëve mjekuese- 28, 29, 30 dhe 31 korrik. (manifestimi mbahet në sheshin e qytetit) Gara biciçketistike – 30 shtator (mbahet në territorin e komunës se Rozhajës, garë e cila fillon nga Donji Bukej -fshat në komunën e Rozhajës)

Memorial Qako Mavriq - gjysma e parë e janarit (mbahet gjatë vikendit të dytë të janarit në kujtim të Qak Mavriqit, alpinistit i cili humbi jetën në Hajl, alpinistët ngjiten në majen e Hajles)

Zlatna Puhalja – festival i këngës për fëmijë, mbahet në gjysmën e parë të marsit.

ANDRIJEVICA

Parada e folklorit në Kralj – manifestim kulturo-artistik i cili çdo vit mbahet të shtunten e fundit të korrikut në fshatin Kralje.

Ditët e kulturës të Andrijevicës – përbmban ekspozita artistike, mbërëmje letrare, shfaqje teatrale dhe gara sportive të cilat mbahen çdo vit prej 16.07 deri 20.07.

Takimi memorial ndërkombëtar alpinist KOMA – mbahet çdo vikend të dytë të gushtit në Shtavna.

PLAV

PROKLETIJE WITHOUT BORDER(S (The project of the mountain-sports club „HRID“)

Winter mountainous visit to „Maja jezerce“ (Maja lake) – Albania (the second weekend of March)

Mountainous visit to „Tromedu“ – Kosovo (the second weekend of June)

Mountainous visit to „Kolate“ – Montenegro (the second weekend of September)

BLOSSOMS' DAYS – The miss of blossom (Plav, the second weekend in May)

OMAHA (Gusinje, 5th and 6th May)

THE REGATTA OF THE LIM (rafting by rubber boats) - the last Friday and the weekend in May Route: PLAV-ANDRIJEVICA-BERANE-BIJELO POLJE-PRIJEPOLJE

The first phase (Friday): Plav-Andrijevica-Berane

The second phase (Saturday): Berane-Bijelo Polje

The third phase: (Sunday) Bijelo Polje-Prijepolje

INTERNATIONAL STUDENTS' ART COLONY

(Plav, the second half of June, in eco-mountainous settlement „HRID“)

GUSINJE SUMMER (Gusinje, July, August)

Cultural – artistic program Exhibitions of paintings and lit-

rary evenings

Musical programs (concerts)

Sports program

(Football tournament, jumps from the bridge in Grnca, biking race, marathon...)

JEZERO“ – (Plav, the end of August/September)

PLAV LITERARY MEETINGS – Plav, September

ROZAJE

Days of mushrooms and herbs- 28th, 29th, 30th and 31st July (manifestation is held on the Town's square)

Biking race – 30th September (is held on the territory of Rozaje municipality, circled race starting from Donji Bukej - a village in Rozaje municipality)

Memorial Cako Mavriq – the first half of January (is held on the second weekend in January, as a memory on Cako Mavric, a mountaineer who perished on Hajla; mountaineers climb the top of Hajla)

Golden Snowflake – the Festival of childish songs, is held in the first half of March.

ANDRIJEVICA

National dance happening in Kralje – culture-artistic manifestation is held every last Saturday in July in the village Kralje.

Andrijevica Cultural Days – consist of artistic exhibition, literary evenings, theatre performances and sports competitions and are held from 16th to 20th July every year.

Mountain International Meeting Memorial KOMA – is held in Stavna, every second weekend in August

ART COLONY „PLAVSKO

SMJEŠTAJ | STREHIMI | ACCOMODATION

PLAV

Restaurant & bungalows
Aqua, Plavsko jezero
+38269051532
visitaqua@gmail.com
www.aqua-plav.me

Komnenovo etno selo
Hotel Kula Damjanova
+382 (0) 51 255 350
kuladamjanova@yahoo.com
www.kuladamjanova.com

Mountain Lodge Grebaje,
Gusinje
+ 382 (0) 69 044 572
ekokatungrebae@live.com
www.ekokatungrebae.me

Hotel Rosi Gusinje
+382(0) 51-256-646
hotelrosigusinje@hotmail.
com
hotelrosigusinje.webs.com

Restaurant Krojet
Gusinje
+382 67 582 662
krojet@hotmail.de

Guesthouse Đerdan
Carsijska bb Plav
+382 67 843 268

Guesthouse Canović
Glavice bb Plav
+382 51 255 005

Gusinjska kula
Čarsijska 2 Gusinje
+382(0) 69583151

Mountaneer's hut Grebaje
Grebaje
+382(0) 69 035 894

Mountain lodge
Babino polje
Plav
+382(0) 69 424 984
gorskeoci@yahoo.com

Mountaneer's club Karanfil
Bimber Jadadić
+382(0) 69 035 894
info@prokletije.com

Mountaneer's club Hrid
Enes Drešković
+382(0) 69 424 984
gorskeoci@yahoo.com

Mountaneer's club Prokletije
Ahmet Reković
+382(0) 69 500 675
Zuvdija Bajraktarević
+382(0) 69 330 749

Fisherman's club
Omar Bašić
+382(0) 69 418 408
omarb@t-com.me

ROŽAJE

Hotel Rožaje ****
Maršala Tita bb
+382 (0) 51 240 100
hotelrozaje@t-com.me

Motel Millenium
Ul. Marsala Tita bb
+382 (0) 69 373 022

Motel Aldi
Suho polje
Ibarska magistrala bb
+382 (0) 50 271 710

Motel Grand
Kalače
+382 (0) 69 706 226

Hotel Duga
Rožaje
+382 51 278 266

Mountaneer's club Grahovača
067 400 140

Mountaneer's club Ahmica
Dževdet Luboder
+382(0) 69 794 108

Mountaneer's club Pogled
Hajriz Luboder
+382(0)68 640 609

Fisherman's club Ibar
Amer Bećiragić
+382(0)67 330 789

ANDRIJEVICA

Hotel Komovi
Branka Deletića
+382(0)51-243-016
hotelkomovi@gmail.com
www.hotelkomovi.com

Motel Most
Bandovića most
+382(0)69 563 791

Mountain lodge
Štavna
+382(0) 69 343 374

Mountain lodge Eco - tours
Komovi
Trešnjevik
+382(0) 69 491 920

Mountain lodge Trešnjevik
Trešnjevik
+382(0) 51 236 097

Mountaneer's hut Krivi Do
Krivi Do, Bjelasica
+382(0) 69 343 374

Mountaneer's club Kom
Radovan Đeković
+382 (0) 69 343 374;

Fisherman's club Lim
Sasa Mitrovic
+382 (0) 69 241 166

TOURIST INFO

Tourist organization ROŽAJE

+382 (0)51 270 158
+382 (0)51 270 159
info@rozaje.travel
www.turizam-rozaje.users.t-com.me

Tourist organization PLAV

+382 (0)51 252 888
info@plav.travel
www.plavtravel.me

Tourist organization ANDRIJEVICA

+382 (0)69 69 343 374

Nacionalna turistička organizacija

Crne Gore

+382 (0)77 100 001
Fax: +382 (0)77 100 009
info@montenegro.travel
www.montenegro.travel

Montenegro Customer Care
Call centar: 1300 (24h)
information@montenegro.travel
booking@montenegro.travel
complaints@montenegro.travel
web@montenegro.travel

IMPORTANT PHONE NUMBERS:

Montenegro Country Code: +382
Emergency 124
Police 122
Fire Department 123

AMSCG Road assistance

+382 (0) 20 19 807
+382 (0) 20 234 999
Mobile operator Telenor
call center 1188
Mobile operator M: tel
call center 1600
Mobile operator T-Mobile
call center 1500

Prokletije | Bjeshkët e Nëmuna

Priroda i turizam | Natyra dhe turizmi | Nature and Tourism

Publisher: SNV

Authors: The material in this publication was provided by SNV Local Action Groups in Montenegro and Albania

Design and pre-press: Regional Development Agency for Bjelasica, Komovi and Prokletije

Printing: Pako Andrijevica

Circulation: 1000

This publication is realised within the programme “Sustaining Rural Communities and their Traditional Landscapes Through Strengthened Environmental Governance in Transboundary Protected Areas of the Dinaric Arc”, implemented by IUCN, WWF MedPO and SNV. The designation of geographical entities in this report, and the presentation of the material, do not imply the expression of any opinion whatsoever on the part of IUCN, WWF and SNV or any of the other supporting organizations concerning the legal status of any country, history, territory, or area, or if its authorities, or concerning the delimitation of its frontiers or boundaries. The view pressed in this publication does not necessarily reflect those of IUCN, WWF and SNV or any of the other supporting organizations. This publication has been made possible in part by funding from the Ministry for Foreign Affairs of Finland.

**MINISTRY FOR FOREIGN
AFFAIRS OF FINLAND**